

Anna Jagiełło-Szostak

Przedwyborcza wizyta prezydenta Turcji w Bośni i Hercegowinie: „specjalne” relacje obu państw

6 września 2022 r. prezydent Republiki Turcji Recep Tayyip Erdoğan odwiedził Bośnię i Hercegowinę. Wizyta ma związek ze zbliżającymi się wyborami powszechnymi w BiH i stanowi wsparcie dla reprezentantów boszniackiej części społeczeństwa, zwłaszcza dla lidera Partii Akcji Demokratycznej (*Stranka Demokratske Akcije*, SDA) Bakira Izetbegovicia. Relacje BiH i Turcji są szczególnie bliskie na płaszczyźnie politycznej i gospodarczej. R. T. Erdoğan odwiedził Sarajewo również w momencie dyplomatycznej ofensywy Zachodu wobec niestabilności BiH, potęgowanej przez konflikt rosyjsko-ukraiński.

Wizyta prezydenta Turcji w Bośni i Hercegowinie jest częścią trzydniowego wyjazdu do BiH, Republiki Serbii i Republiki Chorwacji. W pierwszej kolejności Recep Tayyip Erdoğan złożył wizytę w Sarajewie, gdzie spotkał się z trzema członkami prezydencji BiH: Boszniakiem Šefikiem Džaferoviciem, Chorwatem Željko Komšiciem oraz Serbem Miloradem Dodikiem. Wizyta w Bośni i Hercegowinie przypadła na 30. rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych między Turcją a BiH. Podczas spotkań przedyskutowano kwestie zaangażowania Turcji w uspokojenie kryzysu w BiH oraz aspekt zwiększenia inwestycji tureckich w tym państwie.

Wymiary polityczny wizyty. Po pierwsze, w BiH ma miejsce początek kampanii przedwyborczej, która w świetle nieudanych negocjacji w sprawie reformy wyborczej, możliwości narzucenia przez wysokiego przedstawiciela ds. BiH Christiana Schmidta zmian w ordynacji wyborczej oraz wysuwania propozycji terytorialnej reorganizacji Federacji Bośni i Hercegowiny przez Chorwacką Wspólnotę Demokratyczną (*Hrvatska demokratska zajednica*, HDZ) pogłębia kryzys polityczny w BiH. Prezydent Turcji jednoznacznie wyraził swój sprzeciw wobec narzucania władzom BiH decyzji dotyczących ordynacji wyborczej i dyplomatycznie wskazał, że wysoki przedstawiciel nie powinien ingerować w sprawy wewnętrzne państwa¹. Takie stanowisko akceptowane jest przez M. Dodika, który podobnie jak Rosja i Chiny otwarcie nie uznaje wysokiego przedstawiciela ds. BiH od momentu jego powołania w 2021 r.

Po drugie, R. T. Erdoğan spotkał się z Bakirem Izetbegoviciem, kandydatem boszniackiej SDA na członka prezydencji BiH. Obaj politycy wielokrotnie widywali się w ostatnich latach i angażowali się w swoje kampanie przedwyborcze. Obecnie krytyczne stanowisko Erdoğana wobec zmian ordynacji wyborczej działa na korzyść Izetbegovicia. Poparcie przez Izetbegovicia nowej ordynacji wyborczej, wysuwanej przez Chorwatów, mogłoby być postrzegane jako „zdrada” opcji probośniackiej, reprezentowanej przez partię socjaldemokratyczną jaką jest Front Demokratyczny (*Demokratska fronta*, DF), której chorwacki lider Z. Komšić, a jednocześnie członek prezydencji BiH, w wyborach w 2018 r. został wybrany głosami Boszniaków.

Po trzecie, Turcja, mając na uwadze sytuację geopolityczną po agresji Rosji na Ukrainę, nie chce dopuścić do eskalacji kryzysu w BiH. Turcja, podobnie jak USA, Niemcy czy Unia Europejska, chce odgrywać rolę stabilizatora sytuacji w BiH. Świadczy o tym poparcie przez Turcję porozumienia z Dayton, w którym sąsiednie państwa zobowiązane są do poszanowania niezależności politycznej Bośni i Hercegowiny oraz współpracy BiH z NATO i Unią Europejską.

¹ A. Halvadzija, *Erdogan protiv nametanja izmjena Izbornog zakona: Prijetnja demokratskom procesu*, 6.09.2022, <https://ba.n1info.com/vijesti/erdogan-protiv-nametanja-izmjena-izbornog-zakona-prijetnja-demokratskom-procesu/> [8.09.2022].

Po czwarte, z Sarajewa prezydent Turcji udał się do Belgradu i Zagrzebia, gdzie spotkał się z prezydentami Serbii Aleksandarem Vučićem oraz Chorwacji Zoranem Milanovićem, a także premierem Andrejem Plenkovićem. W regionie Turcja jest postrzegana jako mediator pomiędzy grupami etnicznymi w BiH oraz orędownik zaangażowania Serbii i Chorwacji w rozwiązanie kryzysu politycznego. Jest to też kontynuacja współpracy trójstronnej w regionie pomiędzy prezydentami Chorwacji, Serbii oraz Bośni i Hercegowiny z prezydentem Turcji.

Po piąte, Erdoğan dąży do realizacji polityki „opiekuna” jednoczącego społeczność muzułmańską na Bałkanach. Świadczy o tym wypowiedź prezydenta podczas wizyty w Sarajewie, na spotkaniu ze Wspólnotą Islamską (*Islamska zajednica, IZ*). Wskazał wówczas, że „Zachód istnieje po to, by dzielić muzułmanów”. W opinii Zlatko Lagumdžiji, byłego premiera i szefa dyplomacji BiH, oświadczenie wywołuje nieufność Boszniaków wobec Zachodu² i może powodować dalsze podziały wewnętrzne i oddalanie się BiH od UE i NATO.

Wymiar ekonomiczny. W ramach oficjalnej wizyty prezydenta Turcji w BiH Izba Handlu Zagranicznego Bośni i Hercegowiny (*Vanjskotrgovinska komora BiH*) we współpracy z Komitetem ds. Stosunków Gospodarczych z Zagranicą Republiki Turcji (*Diş Ekonomik İlişkiler Kurulu, DEIK*) zorganizowała Forum Biznesu BiH – Turcja, które ma na celu przyciągnięcie tureckich inwestycji do BiH³. Podczas forum odniesiono się do pomocy Turcji w finansowaniu budowy autostrady Sarajewo – Belgrad oraz wprowadzenia ułatwień w podróżowaniu między Turcją i BiH na podstawie dowodów osobistych.

Podczas forum Š. Džaferović zaznaczył, że w 2003 r. wymiana handlowa między BiH i Turcją wyniosła 70 mln dolarów, a w 2022 r. spodziewany jest wynik 1 mld dolarów⁴. Według Agencji Promocji Inwestycji Zagranicznych BiH (*Agencija za unapređenje stranih investicija Bosne i Hercegovine, FIPA*) na koniec 2021 r. handel między BiH a Turcją wyniósł 845 mln dolarów⁵. Obecnie najważniejsze tureckie inwestycje w BiH to: w branży papierniczej – Natron-Hayat w Maglaj, chemicznej – Şişecam Soda w Lukavac oraz w sektorze bankowym – Turkish Ziraat Bank w Sarajewie⁶.

Oba państwa rozwijają współpracę gospodarczą na podstawie *Umowy o wolnym handlu między Bośnią i Hercegowiną a Republiką Turcji (Ugovor o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Republike Turske)*, która została podpisana w 2019 r. w Ankarze i ratyfikowana przez oba państwa⁷. Z jednej strony jest to szansa dla tureckich przedsiębiorstw na inwestowanie w kraju blisko sąsiadującym z Unią Europejską. Ponadto BiH może zaoferować doświadczenie w produkcji przemysłowej i tanią, wykwalifikowaną siłę roboczą, a także przestrzeń do inwestowania, np. w rolnictwie, przemyśle spożywczym, tekstylnym, energetyce. Z drugiej strony tureckich inwestorów zniechęcać mogą jednak polityczno-ekonomiczna niestabilność BiH oraz skomplikowane uwarunkowania legislacyjne.

Turcja wydaje się zwiększać swoje wpływy polityczno-ekonomiczne w BiH. Dane dotyczące handlu zagranicznego pokazują, że import z Turcji w latach 2015-2020 wzrósł o 43,5%. Eksport do Turcji w tym samym okresie zmniejszył się o 6,91%⁸. Według danych Banku Centralnego BiH (*Centralna banka Bosne i Hercegovine,*

² F. Medjedović, *Lagumdžija: Zastrasujuća izjava Erdogana*, 7.09.2022, <https://ba.ninfo.com/vijesti/lagumdzija-zastrasujuca-izjava-erdogana/> [8.09.2022].

³ W BiH, podobnie jak i w Turcji, zwłaszcza od momentu wyboru na prezydenta R. T. Erdoğan w 2014 r., widoczne jest zwiększone zainteresowanie wymianą handlową.

⁴ *Džaferović na Poslovnom forumu: BiH je dobra šansa za turske investitore*, 6.09.2022, <https://ba.ninfo.com/vijesti/dzaferovic-na-poslovnom-forumu-bih-je-dobra-sansa-za-turske-investitore/> [6.09.2022].

⁵ FIPA, Database of Investment Projects, External trade statistics 2021, http://www.fipa.gov.ba/informacije/statistike/izvoz_uvoz/External%20trade%20statistic%202021,%20February%202022.pdf [7.09.2022].

⁶ W ostatnich 24 latach Turcja, przy pomocy Tureckiej Agencji Współpracy i Koordynacji (*Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, TİKA*), sfinansowała w BiH 900 projektów z różnych dziedzin.

⁷ Pierwsze taka umowa podpisana została w 2003 r.

⁸ OEC, Bosnia and Herzegovina, <https://oec.world/en/profile/country/bih?compareExports0=comparisonOption5&latestTrendsFlowSelectorNonSubnat=flow0&tradeScaleSelector1=tradeScale2&yearlyTradeFlowSelector=flow0> [26.07.2022].

CBBH) najwięcej inwestycji w 2021 r. napłynęło do BiH ze Szwajcarii, na drugim miejscu znalazła się Turcja, a za nią Wielka Brytania. Nadal jednak najwięcej inwestycji bezpośrednich pochodzi z Austrii, Chorwacji oraz Serbii⁹.

Wnioski. Rozwijana od lat współpraca polityczna i gospodarcza między Turcją a BiH pokazuje, że BiH jest dla Turcji szczególnie ważnym państwem Bałkanów. Piąta wizyta prezydenta R. T. Erdoğan w BiH w ciągu ostatnich siedmiu lat ten fakt potwierdza. W tym samym czasie odwiedził on trzykrotnie Serbię, dwukrotnie Chorwację i po jednym razie Czarnogórę, Albanie i Słowenię. W wymiarze międzynarodowym widoczne jest zaangażowanie Turcji na rzecz stabilności regionalnej, ponieważ zdecydowanie popiera ona suwerenność BiH oraz jej integrację euroatlantycką. Tym samym Turcja zaznacza chęć zachowania wpływów politycznych i gospodarczych w BiH, obok Zachodu i Rosji. W wymiarze wewnętrznym wizyta Erdoğan w pierwszej kolejności postrzegana jest jako wsparcie dla B. Izetbegovicia przed mającymi się odbyć 2 października 2022 r. wyborami powszechnymi. Z kolei w czerwcu 2023 r. w Turcji odbędą się wybory prezydenckie, a dobre relacje z BiH mogą skłonić liczny elektorat pochodzenia boszniackiego do oddania swoich głosów na R. T. Erdoğan. Należy zaznaczyć, że relacje prezydenta Turcji ze wszystkimi członkami prezydencji BiH są bardzo dobre. Podczas spotkania trójstronnej prezydencji BiH S. Džaferović nazwał prezydenta Turcji „wspaniałym przyjacielem i bratem” oraz zapewnił, iż we władzach BiH znajdują się politycy opowiadający się za rozwojem stosunków między BiH i Turcją¹⁰. Podobnie stanowisko zajmuje M. Dodik, który niejednokrotnie określał prezydenta Turcji jako męża stanu, światowego przywódcę, polityka, który może doprowadzić do porozumienia w BiH, w przeciwieństwie do polityków zachodnich¹¹, którzy – jego zdaniem – narzucają BiH rozwiązania prawnoustrojowe. Jednak w wymiarze ekonomicznym Turcja nie jest głównym partnerem dla BiH, ponieważ rolę tę pełnią Niemcy, Austria i Serbia.

⁹ *Priliv direktnih stranih investicija u BiH u 2021 godini iznosio je 971,2 miliona KM*, 18.08.2022, <https://www.cbbh.ba/press/ShowNews/1459> [7.09.2022].

¹⁰ *Džaferović na Poslovnom forumu: BiH je dobra šansa za turske investitore*, 6.09.2022, <https://ba.n1info.com/vijesti/dzaferovic-na-poslovnom-forumu-bih-je-dobra-sansa-za-turske-investitore/> [6.09.2022].

¹¹ A. Halvadzija, *Dodik: Erdogan je pravi lider, a ne kao oni sa Zapada koji u BiH dolaze bijesni*, <https://ba.n1info.com/vijesti/dodik-erdogan-je-pravi-lider-a-ne-kao-oni-sa-zapada-koji-u-bih-dolaze-bijesni/> [8.09.2022].